

XXIV. L E V É L.

*Költ Komáromban, Bőjt Más Havának
24. Napján.*

*Miért vagyon a' Muszka Birodalomnak
két fejű Sas Tzímere.*

A⁹ Napnyúgoti Német Birodalom két fejű Sas Tzímerének eredete igen homályos. Úgy látszik, hogy ez eredetét véfzi Nagy Károly Tsászártól, a' ki vitézfége által a' napnyúgoti Római Birodalom' el-rontóit meg-győzvén 's meg-hódoltatván, a' Római Néptől 800-dik esztendő táján nap-nyúgoti Tsászárnak kiáltatott. A' Pápák pediglen; hogy a' nap-keleti Ekklesiának elfszakadását meg-bosszúlhassák, (az akkori ekklesiái szokás szerént) jüst adtak nékie, 's az ő utánna következő nap-nyúgoti Tsászároknak a' Római nap-keleti birodalomra. Tehát Károly Tsászár a' két Birodalomnak Sasfait öszve foglalván, szerzője lett a' két fejű Sas Tzímernek. A' Frantziáktól a' Németekre szállván a' Tsászárlág, a' két fejű Sas Tzímer is által jött a' Német Tsászárokra.

Högy a' nap-keleti Római birodalomnak Justiniánus Tsászár előtt két fejű Sas

M. Gyűj. III. N.

A a

Tzi-

Tzímere lett légyen, nem bizonyos. Ezen Tsászár a' maga két Vezérei, úgymint Nár-fzes és Belizárius által a' Hérulufokat, és Vandalufokat meg-hódoltatván, 's ez által a' Római nap-nyúgoti birodalomnak némelly tartományait (Áfrikát, és Olasz Országot) Birodalma alá hajtván, hogy jufsait a' Nap-keleti Tsászároknak fenn tartsa, az öszve foglalt eggyes Sast választá Tzímerül.

Az utólsó nap-keleti Tsászár, XI dik Constantin Paleológusnak testvér Húga 'Sófia, az akkori Nagy Muszka Hertzeghez, *Iván Bazilovits*hoz menvén férjhez, által vitte ezen házafság által a' nap-keleti Birodalomra való just a' Muszka Fejedelmekre. Ezen házafságból származott jus tselekedte, hogy a' mi Felsőleges Udvarunk ezen Száznak elein az akkori Nagy Muszka Hertzegget, első Pétert nap-keleti Tsászárnak meg-esmérje. Ezen példát a' több Európai Udvarok is követvén, a' Muszka Nagy Hertzegeket lassan lassan nap-keleti Tsászároknak meg-esmérték. Úgy látzik, hogy a' két fejű Sas Tzímernek közönséges viselése azután ment ezen Fejedelmeknél közönséges szokásba, minekutánna ezen Nagy Hertzegek az Európai Udvaroktól nap-keleti Tsászároknak esmértettek. Lásd *Gundling Statisticáját*.

Pataky Miklós.

Nem

Nem tudom valóba, ha ugyan tökéletesen meg-határozottatott légyen é, hogy mi Európaiak a' leg ki pallérozottabb és ki-míveltebb erköltsű Nemzetek légyünk: úgy látszik leg-alább, hogy naponként mind jobban jobban kételkedhetünk erről. Olly tsudálatosan hangzik az én füleimben ez a' név *Barbarus*, (paraszt, vad, bárdolatlan) mellyet mi az A'siai, Afrikai, és Ámerikai Nemzeteknek olly örömet adunk, hogy gyakran tépelődjem azzal, hogy ezen pontban valóban el-kellett tévelyednünk. Vallyon nem előbb érdemlénék é mi meg a' *Barbarus* nevet, mint fok vad és fene nemzet, mellynek ha más törvényjei nintsenek is, de leg-alább a' Természetnek Törvényjéhez hív marad. Mit nem írnak kivált a' Tatárokról és A'rábsokról, hogy most másokat el-hallgásak? a' kiknél a' tolvajlás, útakon való fosztogatás, ragadozás, kóborlás egész kézi mesterféggé lett; annyira hogy azt véteknek sőt illetlennek sem tartják. Melly magában gondolatván, valóban kárhoztatásra méltó. Mindazáltal ebből épen nem lehet ezen népnek rossz fermészetére tenni a' következt. Mert ez fokkal inkább tsak némelly rossz szokásokból ered, mellyek ő benne olly mély

A a s

gyö-

gyökeret vertek, hogy már többé azoknak illetlenfégeket sem veszik eszükbe.

Az Északi Tartományokban ilyen általjában bé-vett szokás vólt régenten a' ten-geri tolvajság; ámbár küiömben az északi lakosok Virtufosok lettek légyen is; főt nagyobb és főbb Virtusokban gyakorolták légyen is magokat mint az ő maradékaik, és a' jelen való időbeli emberek. A' Frantz *Arviö*, a' ki Napkeleten jó darab ideig mulatozott, olly szépen írja-le az Arabfokat, hogy valóba méltó légyen azt ide iktatni; annyival inkább mivel az, az ezen Népről tsak most említett jegyzésnek épen erősfíté-fére szolgál. Meg-vallja ugyan ő azt, hogy minden írtózás nélkül fosztják és dúlják ök az útafokat: de olly tudósfítáfokat is közöl eggy-fzersmind velünk ezen Nemzetnek más szokásairól és erköltseiről, hogy azok által meg-szégyenítik ök valóban és meg-píritják még a' ki-mivelt erkölsű Európaiakat is. — Az Arabfok, *úgy mond*, természeti tulaj-donfágok szorént tisztos, és mértékletes emberek. Igyekeznek tselekedetjekben olly böltsefséget és olly nyomos méltófágot mutatni, hogy még a' leg-nevetségesebb dolgok sem bírhatják öket tsak leg-kifsebb mo-folygásra is. Azt tartják ök, hogy a' kik minden tsekélyfégeken nevetkezni szoktak, vagy bolondfágokat vagy tökéletesebbségeknek hí-

híjjánofságát árúlják-el; és hogy a' mosolygó ábrázat csak a' gyermekekhez és affzonyokhoz illjen. Keveset beszéllnek, és azt is csak akkor, mikor a' szükség kívánja. De mikor beszéllnek, rendszerént és egymást fel-váltva folytatják beszédjeket, 's eggy a' másiknak beszédjébe soha nem szólal. Ez éppen ellenkező az Európa-bélieknek szokásokkal; mert ezek egyfzersmind, eggy a' másikat meg sem várván, szoktak többnyire szólani beszélleni; és azok mások felett a' leg-dítséretefebbek, a' kik leg-többet tudnak trétselni. Ha az Arabfoknak hallani kellene azon vége hossza nélkül való beszédek, mellyekkel mi, a' mi közöntéseinkben és tárfalkodásaink közben élünk; ha látnák azokat a' fokféle külfő állásit, hanyásit, és mozgatásit a' testnek, mellyeket mi, a' mi tselekedeteinkhez közönségesen hozzá szoktunk ragasztani, és a' mellyeket mi szépeknek és módosoknak tartunk: valóba azt ítélnék felőlünk, hogy eszünket el-vesztettük. Az Arabfok valamint az álló képek (bálványok) magokat épen nem hajtogatják; és ha ajakaiknak mozgatások nélkül szólani tudnának, ezt a' tökéletesség' legfőbb léptsőjének tartanák. Nagy békeséges türéssel hallgatják végig a' leg-hosszabb beszédjeket is az affzonyoknak, gyermekeknek, és az idegen trétselőknak; és bár reg-

A a 3

gel.

geltől fogva estvélig tartana is beszédjek, de még is belé nem szállanak annak egész végezetéig. Szeretik azokat a' kik hideg vérrel fokot mondanak kevés szókbán; és olly dolgokat hoznak elő, mellyekben senki meg nem botránkozik. A' tzelező tréfák, a' vagdalózó szók tellyeséggel számkivettettek az ő társalkodásokból. Ha egy száll és beszéll, a' másik figyelemmel hallgatja, és elebb nem felel, hanem mikor a' másik egészen el-végezte.

Az Araboknak társalkodásaik illendőséggel tellyesek; semmit közöttök és tőlök az ember nem hall, mellyben vagy füle vagy szíve meg-botránkozzék. Azon közben minden dolgokat igazi faját neveken neveznek, mellyet ők illetlennek nem tartanak. Rosszúl fenkiről nem szállanak; ha tsak ollyan emberek nem jönnek szóba, a' kiknek gonoszfágok már mindenfelé nyilván vagyon, és a' kiknek gonosz tselekedeteik el nem hallgattathatnak. Udvaros magok vifelete annyira ment, hogy senkit meg nem tsáfolnak, senkinek ellene nem mondanak nem szállnak, ha mindjárt valami hihetetlen történetet beszéllne, vagy valami hazugságot is elő elöttök. Mellynek ezen okát adjak, hogy senkinek sem illő senkit is meg-bántani; és hogy a' ki valamely történetet elő-beszéll, annak kell azt leg-

leg-jobban tudni ha ugyan igaz é az, vagy nem? és ha valaki valami gyönyörűséget talál valamelly fundamentom nélkül való festegésben, miért nem kellene annak ezt a gyönyörűséget meg-engedni? Illy udvarofságot a' tárfalkodásban, melly itten az egész Nemzet között közönséges, Európában még csak különös személlyek között is, főt a' leg ki-miveltebb erköltsű Várafokban is mint Páris, a' hová mindazáltal az Ifjúság jó erkölts tanulni úta, alig lehet találni. Valamelly alázatossággal és emberféggel viseltetnek a' mi Tartományjainkban az alatt való az ő Felsőbbjeik eránt, éppen azzal viseltetnek az Arabfok az ő hozzájuk hasonlók' és alatt valóikhoz. Ha egy részről kárhoztathatjuk benne azt, hogy az útasokat ki-prédálják: de más részről dítserhetjük ezt, hogy akár melly szükségét látó idegen útasnak szabad az ételnek idején az ő házokba bétérni, és minden tzeremónia nélkül asztalhoz ülni, mellyért egy köszönetnél egyéb bel nem tartozik. Amaz első foly a' rossz szokásból, mellyre ok' a' szükségétől kényszerítetnek; ez pedig az ő jó természetekből.

Az úgy nevezett Áfrikai Barbarusok, paraszt nemzetek, a' kiknek hivatalok, mesterfégek a' tengeri tolvajság, soha az Isten ellen nem zúgolódnak, nem káromkodnak; főt az esküvés olly szokatlan olly esméretlen

nálok, hogy még szót sem találhatunk nyelveken, mellyel azt ki-fejezhetnék. A' Marokkó-bélieknek, ennek a' *barbarus*, ennek a' bárdolatlan nemzetnek, eggy dítséretre méltó szokását említi *Dapper*: midőnt. i. valamelly Keresztyén magát nálok a' végre jelenti, hogy az ő hitekre akar állani, ez annak mind addig meg nem engedtetik, míg más Keresztyéneknek is még nem jelenti szándékját. Melly meg-lévén, bizonyos számú Keresztyéneknek és Mahumedánusoknak egybe kell gyűlni, és a' Keresztyén vallás mellett, és ellene, minden féle okokat erősfégeket elő hozni; és így vége lévén a' bezzellgetésnek, szabadságában áll a' magát jelentett személlynek, vagy meg-maradni fel-tételében, vagy attól el-állani.

Ha mi ezek szerént gondolóra vesszük a' mi erköltseinket és szokásainkat, és azokat a' *barbarus*, paraszt nemzeteknek erköltseikkel egybe vetjük: valóba tapasztalni fogjuk, hogy abban nem igen nagy betsületünk fog forogni. Nevetjük mi a' *Besszovai* Királyt, a' ki pénzen adja-el az égben a' helyeket; holott ugyan ezt magunk között is fel-találjuk: Ezen tzelből íratott nagyobb részént a' *Klimius Miklós' Föld alatt való útja*, hogy abban az e' féle erköltsök egybe vettefsenek, hasonlittasának. Más hasonló könyveknek, nevezetesen az *Ekkarts-*
han-

hausen Íráfinak, ez á' tzéljok; mellyek megmutatják azt világosan, hogy mi Európabéliek igen igen belé szerttünk a' mi saját Módinkba; és hogy a' nálunk megfordúlt nap-keleti nemzeteknek elég okaik vagynak vissza meneteljekkel bennünket szint olly és szint annyi hibákkal vádolni, valamellyeket és valamennyit mi ő ellenek elő hozunk. Azt írja *Ludolf*: Egynehány Abisszínia-béliek egykor Rómában egy vendég fogadóba bé-térnek, hogy ott egyenek; és mivel azt gondolták, hogy Rómában is az a' szokás légyen, a' mi-ő náluk, tehát minden hosszas elő beszéd nélkül asztalhoz ülnek. De midőn az étel után, a' vendég fogadónak gazdálkodását és jó akaratját köszönnék; és semmit nem fizetnének, a' vendég fogadós le-vonta rólok ruhájakat; mellyeket osztán Ő Szentfégenek a' Pápanak kelle tőle ki-váltani. Könnyen el-gondolhatja akár ki is, miképpen festhették ezek le az Európaiakat az ő hazájokba lett vissza térésekkel; és mitsoda ítéletet tehetek-vólna még, fok más dolgokról, mellyeket mi legfontosb tekintet és méltóság között szoltunk végbe vinni? Mit ítélték vólna különösen ama mi pompás és jeles szövetfé-
günkről és frigyünkről, mellyet mi esztendő által egynehány ízben szoltunk Istenünkkel kötni; de a' mellyenek meg-tartásán senki sem

aggódik igen nagyjára. — Hertzeg Charofsz azt mondja d' *Estrée* Hertzegnek: *Ma az Úr' vatsordíával éltem, és azért ma Hertzegségeden bosszúmat állani nem kívánom; de Hólnap! — tsak addig tessek redm várakozni.*

Pápan. Kováts Ingenieur.

A' Találós Mese vólt o betű; a' Rejtett Szó *Mágnés*, mellyből ki-telik *Agnes*, ág, anes,

Találós Mese.

Testem mellyel bírok fából van tsínálva:

Ritka ház az, melyben nem lennék találva.
Béletem gyakorta fel-kerefik 's veszik,

A' kiknek szükséges, 's a' testekre teszik.
De nem minden juthat bélem bírásához,
Tsak az, ki tud őrzöm el-választásához.

Horváth Sámuel.

Rejtett Szó.

Hat részetskéket foglal nevem a' Magyaroknál.

Két fejemet minden Nemzetség bírni szeretné;

A' derekamnak még most is zeng hangja
füledben,

Tsak keveset forgasd. Nevem olly Hertzegnek adódott;

A' ki az érdemivel nevemet bé-tölti valóban.
Pozsoni Szemináriumból.

Bel-

Belgrád' meg-vétélekor.

Mit hírel a' febes Hír, Magyarok! valamere tekintünk

Északról Délig, Hajnal szélére nyugotról,
Széles egész földnek meg-rémült Nemzeti
eggyig,

El-bámúlt szemmel JÓZSEF re 's Vitézire
néznek,

Dolgait hírdetik és diadalmait áldva be-
széllik;

És csak győzni tudó Seregit dítsérve tsudálják.
Hát mi Magyar Helikon! kiknek mejjekbe
Magyar vér

Még lobog, hát mi szemünk bé-hunyva le-
gyünk é Hazánkban,

Messzire a' mikoron látjuk terjedni határit?
Szóttalanok siketek, mikoron Felsőges U-
runknak

'S édes Hazánknek Erőseinek nagy tetteit
halljuk?

Sőt inkább szívünk ha mejünkben még ver
Hazánkért,

Még ha vitézinkért buzog eggy tsep vér e-
reinkben:

Dolgaikat hidegen 's szemeink bé-hunyva
ne nézzük;

Sőt ki-törülhetetlen szókkal szívünkbe be-
írjuk,

'S

'S hirdetvén azokat fel szóval helyekre helyekről,

Külfő Nemzeteket 's maradékot azokra tanítsunk.

Jer leg-alább most is tartsunk víg innepet együtt,

Fessük, a' mint tudjuk, József Bajnokjai képit,

'S mészük bé azokat mélyen elménkbe örökre.
Köffünk zöld laurus koszorúkat, fűzzük azokkal
Érdemes homlokokat, 's szemlélvén fényleni őket,

Ditsőség szekerén, kísérjük örömbe merülve.

Jer flető szemeket Jo'sef' diadalmira vetvén,

Belgrád váránál bámúljuk végre Vitézit.

Már az egész földnek minden részére repté

Jó'sef Atyánk híret, sűrű diadalminak immár
Messze ki-terjesztette előbbeni szelit Hazánkknak,

Ellensége között minden rettegte hatalmát,

Moesia 's Illirium pompásabb városi immár

Jó'sefet esmérték, 's valltták esküdve Urroknak,

Bátor népe nevét immár reszketve neveziék

Minden helyek, 's gyorsan fejeket hajtottak előtte,

A' mikor egy város szemben mer szállni kévélyen.

Hol

Hol duna fzőke vizét futtatja egész
 erejéből,
 'S szörnyű sebefséggel Szávát belé-omlani
 látja,
 Itt egy hegy magasan felhőkbe fejét fel-e
 melte.

Erre az hegyre utólb, mondják, Neptú-
 nus, Apolló,
 Két tehetős Isten — Belgrád-várt Isteni
 ésszel

Fundáltak, mindenkori különös Isteni gonddal
 Örzötték 's önként adták a' kiknek akarták.
 Birták a' Magyarok fok időkig és gyakor
 ízben,

Am de minap fel-lobbant e' két Isten' haragja
 Ellenek; el-vették 's örök ellenfégeket Úrrá
 Rajta tevék: Most is védelmet néki ígérnek
 Minden erővel, azért mer szemben szállani
 Jó'sef

Győzhetetlen népével, 's azt meg-vetve te-
 kintni.

Jó'sef Urunk hallván e' Város pártot
 ütését,

Tsak hamar el-küldé Loudont, törvényes
 haragja'

Mennykövit e' Héróra bizá, kinek őz
 haja szálit

Fellyül multa ditső diadalmai' száma ez-szer.

Még az ezer szárnyú gyors Iste meg-
 se tudhatta

Lou-

Loudon szándékát, mikor ő Belgrádhhoz el-ére
Válogatott néppel, kinek ég láng módra ha-
ragja.

Kéfedelem nintsen, kézül tzéljához előre,
'S mint egyy Isten ugy áll közepette Vité-
zinek, őket

Példával 's szóval ferkenti, tanítja, vidítja. —
Már az egész tábor rendben vólt szedve
okofsan,

'S félhetetlen szívvel néz minden féle ve-
szélyre.

Már bátran mindenre Magyar Bellóna vitézi
El-szánták magokat, vagy győzni vagy hal-
ni vitézül.

Már mély álmából Belgrád is a' zajra fel-ébredt
Népeit, ágyút jól el-rendelni fiet'i,
És mivel őtet két Isten védelme fegíti,
Győzhetetlen vár ő, úgy mond, 's úgy
vélte kevélyen;

Már tsak a' véres hartz lángjának kelle gyu-
ladni.

Szerte folyásoknak, ligeteknek, 's bér-
tzes hegyeknek

Isteni rémvén, ki-jönek szentséges helyekből
Kétségbe lévén, melly nemzet aratja jövendőn
'Termékeny tájjok', mellyik használja fo-
lyások'.

Vár fene ellenség, mély Sántz, Nep-
túnus Apolló

Öszve vett vállal hartzolnak 's egyes e-
rővel:

Még

Még is az Loudon tsak meg nem dobban
ezekre,

Meg-rettenhetetlen szívvel, hadi trombita-
szóval

Jelt ad Népének, melly kéz be-repülni ve-
szélybe.

Trombita szót alig hogy hallnak nagy szívü
vitézi,

Száz ezer ágyúkkal szórnak Belgrádba ha-
lált-bé,

'S meg-fem szünnek elébb tűz-záport ontá-
ni, míg nem

Szörnyü ijedtségben fene ellenfégeket hozzák.

Mint a' hajó a' melly tenger közepette ke-
vélyen

Ennek előtte repült nem tudván félni ve-
szélytől,

A' mikor a' fűrű felhők az eget feketével
Bé-vonják, az egész földet be-borítja setétség,
Húllanak a' menykők, az eget szikrái tüzelnek,
'S már is az árbotz fát menykő meg-ütötté
's vitorlát;

Akkor bár refzket, de tanul küszködni ha-
bokkal;

Mindenek el-hólt színt öltöznek benne, de
még is

Minden erőből a' vízzel hartzolni fietnek:
Így Belgrádiak is hartznak közepette vitézzé
Lettenek, a' kétfégbe esés kettözte haragjok',
'S el-szánták magokat várokba vitézi halálra.

Lau-

Loudon az ellenség' vérét kémélni a-
karván;

Tzélját más gyengébb móddal próbálta el-
érni.

Tsak hamar állítá feregit más rendbe, szavára
Mint haragos szélvész Belgrádba be-ütni ro-
hannak.

Itt de az ellenség látván Magyarokba ve-
szélyjét;

A' fene Tigrisnél dühösebben hartzola, 's ő is,
Mint a' vitéz Magyarok vagy győzni, vagy
halni kíván tsak.

Itt a' kegyetlen Halál maga mind két rész-
re ki-nyújtja

Öldöklő kezeit, 's minden nyilait nagy erővel
El-lövi, a' gazdag prédának előre örülvén.
Már foly is a' vérnek méllyen mellette pa-
takja,

Fő, Tiszt, köz-katonák egymásra halomra
le-hullnak,

Kit meg-öl éles vas, kit el-hord fene ágyu
golyóbis,

'S már kétfégesen ingott Márs fontja közöttök,
A' mikor Eugénnek dítsőült-kepe jelen-meg,
A' Törököt rettentí, Magyarat biztatja nye-
réssel.

Itt új élet, erő, új szív, új lélek, erőtség
Éleztett mindent, a' kiben még ége Ma-
gyar vér.

(A' többi következik.)